Pavel Kohout

PARTA CHARTY MASTÍ KARTY

COSMOPOLIS

Pavel Kohout

PARTA CHARTY MASTÍ KARTY

Jednadvacet nepovídek
z doby, kdy se lámaly dějiny
i sama civilizace

COSMOPOLIS

Text © Pavel Kohout, 2026
Obraz na obálce © Vlastimil Třešňák, 2026
© Grada Publishing, a. s., 2026
ISBN 978-80-271-8780-5

Nepovídka první

VÁLKA BRATRŮ

Jindřich se na svět přímo vydral, Jan se loudal, jako by se mu tam vůbec nechtělo. V porodnici jim proto věnovali zvláštní pozornost, ale ku štěstí rodičů neseznali žádnou odlišnost. Před koncem devatenáctého století, kterému dalo lidstvo sílu páry, plynu a elektřiny, byla česká část habsburské velmoci vysoce civilizovaná. Otec dvojčat Antonín, syn zakladatele pražské Živnobanky, byl už jejím disponentem, matku Františku, dceru rolníka z jihočeského městečka Tábor, naplavila do Prahy vlna jinochů a slečen, toužících podílet se na převzetí hlavního města, poněmčeného po bělohorské porážce protestantů, obrozeným živlem českým. V bance pracovala jako obyčejná úřednice, ale její oduševnělá krása a ušlechtilý zjev nedal Antonínovi spát.

Mladý pár si musel sňatek vybojovat, neboť se příčil oběma otcům; ženichův považoval budoucí snachu za prolétku, která se dere na lepší, nevěstin byl z rodu písmáků, oživujících slávu husitů, kteří právě v Táboře házeli své cennosti do společného sudu, aby

z výtěžku poráželi katolické křižáky. Snoubenci se ubránili, když společně prchli do Vídně, kde Antonín najal v hotelu Sacher dva pokoje v různých poschodích, aby pověst dívky zůstala bez poskvrny. To ocenil zejména ředitel, předseda mnoha spolků, a dojalo to i zatvrzelého táboritu. Svatba se konala v kostele svaté Ludmily na Královských Vinohradech, když ředitel předtím dal ženichovi i tchánovi ušít žakety u své oblíbené firmy Kníže.

Smíšené manželství dobře fungovalo i po narození dvojčat, ale bratři se v pubertě začali podivuhodně lišit. Oba, statných postav, byli sice zdatní v šermu kordem a stali se i členy Mladých ostrostřelců, ale Jan počal studovat práva, zatímco Jindřich moderní sociální vědu. Náhled na svět a společnost je rozděloval stále víc a velmi často se ve společném pokoji do noci přeli. Jan sdílel konzervativní hodnoty, Jindřich pokrokové, a ty byly pořád revolučnější. V posledních předválečných volbách Jan upřednostnil staročechy, zatímco Jindřich, omámený článkem novináře Nerudy o dělnickém Prvním máji, dal hlas sílícím sociálním demokratům. Jinak však bratři drželi spolu a nedali jeden na druhého dopustit, párkrát si byli vzájemně sekundanty v soubojích, kdy urážku smyl až malý šrám se zbylou jizvou. Sami si podrželi hladké tváře. Když byli odvedeni mezi brance císařské a královské armády, nechali je spolu a oni to dotáhli,

nežli šli do civilu, až do sboru praporčíků. Nato měli v úmyslu dostudovat až k doktorátu.

To bylo na podzim roku tisícího devítistého třináctého. A o Vánocích pravil Jindřich Janovi. – Brácho, mně se zdá, že to tu smrdí válkou! – Ale to už přece dávno, bráško. – Jenomže já, brácho, za toho senila Franc Józefa bojovat nebudu! – Ale jak to chceš navlíknout, bráško? Vždycky si všecko říkali, i o holkách, jejich vzájemná důvěra byla neotřesitelná. Také teď Jindřich nezapohyboval, že se může svěřit, i když jde o krk. – Zdrhnu, brácho! A prozradil mu svůj plán: Cestovní pas oba měli, ohlásil tedy velikonoční výlet do ruské Varšavy, aby koupil dvojí „pierścień kawalerski", pozlacený a ozdobený umělým ametystem, o němž se v Praze rozkřiklo, že znamená Jsem volný, ale nenesu následky! Jeden pošle bráchovi poštou, jeden si hned navlékne a zůstane v Polsku. Odtud se rozhlédne po světě širém, na vše si vydělá a domů se vrátí, až ten starý kripl chcípne, nebo ho spláchne sociální revoluce. Noční spor skončil tím, že Jindřich nepovolil a Jan uznal jeho právo na „Habeas corpus, měj si svoje tělo"! I stalo se, jak smluveno. Na nádraží mu pomohl nést kufr. Žádnou další řeč už nevedli, když už stál Jan na peronu a Jindřich u staženého okénka, hleděli si jen vzájemně do očí. A když se vlak pohnul, rozloučili se po studentsku. – Tak servus, bráško! – Tak servus, brácho!

Jindřichův dopis z Varšavy otcem otřásl, vždyť vrhal pochybnost na loajalitu hlavy slavné banky, avšak dosáhl přes známosti, že útěk byl ututlán a dál platilo, že šlo o studijní výjezd. Jan si navlékl přiložený prsten a užíval si toho, že chytré slečny věděly, na čem jsou. A když svatá Markyta hodila srp do žita a císař Franz Josef poručil svým národům – Do zbraně! Jan obdivoval bráškovu předvídavost a miloval ho tím víc. Tehdy ještě platila vojenská čest, a Jan tedy plnil svou přísahu nemilovanému vládci tak poctivě, že byl už v první roce povýšen na poručíka, ve druhém na nadporučíka a počátkem třetího se stal kapitánem. Avšak už prvního dne Brusilovovy krvavé ofenzivy, která smetla celou rakouskou armádu a zahnala ji daleko zpět, byl prchajícími opuštěn v zákopu, kde zraněn ztratil vědomí. Procitl až v zajateckém táboře, kde si hned uvědomil, že svou přísahu splnil a je teď svobodným mužem, jenž má povinnost osvobodit svůj zotročený národ. Bylo mu dovoleno vstoupit do již bojující České družiny a hodnost kapitána obhájil onoho červencového dne roku sedmnáct, jenž vejde do českých čítanek jako bitva u Zborova; tehdy se bratrovražedně utkali Češi na straně Rakušanů s Čechy ve vojsku ruském. Ti druzí slavně zvítězili a stali se zárodkem, z něhož brzy vyvstaly legie dosud jen vysněného státu Československo. Aby se ten sen stal skutečností, musely se legie napřed probít domů.

Cestu na západ jim zavírala pokračující válka, a s bolševiky, kteří právě svrhli cara, se spojit nechtěly. Zbývalo tedy pouze dát se na východ a vyplout přes moře. Tam však vedla jen železnice dlouhá přes osm tisíc kilometrů a na ni se lepilo množství bludných jednotek a band. Zdařilo se jim však zázračně spojit desítky lokomotiv a stovky vagonů; stroje legionáři obrnili a nákladní haluzny proměnili v „těplušky" pro dvacet mužů a výzbroj, bylo jich půl čtvrta tisíce. Ten ocelový had se plazil jako obludný členovec, jenž vytasil ostny a drápy, když jeho úderný prapor narazil na překážku. Svedl několik velkých bitev od Volhy až na dohled Bajkalského jezera. Ale ještě před ním jim bez boje otevřel bránu Irkutsk. Z kulometné plošiny před čelním parostrojem viděl štáb na obzoru záři velkoměsta, jaké dosud nepoznali. A když se jim z malé výšiny naskytl přímý pohled, řekl Janovi jeho zástupce, nadporučík Hřeben. – Bratře veliteli, bude problém! – Proč myslíte, bratře?

Hřeben svého nadřízeného nesnášel i proto, že mu dosud nenabídl tykání, ale hlavně že se cítil být vlasteneckým rebelem, a ten nedoštudovaný právník ho štval, jak byl přímo prušácky „pinktlich" a nejevil žádnou vášeň. O své pravdě byl tentokrát pevně přesvědčen.

– Chlapci viděli celý rok jen mužiky, co si smrkají do dlaně, teď na ně místo boje vybafne Paříž se všemi

svody. Musíme zavést tuhou disciplínu! – Jenomže, pane bratře, tu prokazovali celý rok, ne? Teď mají právo vydechnout si a něco užít. Uložte rotmistrům, ať je vedou ke slušnosti. – Ale hrubé přestupky nemůžeme přece netrestat! – To máte svatou pravdu, to také budem! Prvních čtyři sta bratří vstoupilo do města s takřka milionem obyvatel dne dvanáctého června devatenáct set osmnáct, kdy tak jako oni ani Praha netušila, že bude právě zásluhou legií do pár měsíců metropolí nového státu. I když úderníci ohlásili, že obklíčili celé nádraží, čelo hada, vjíždějící do haly, se ježilo hlavněmi pušek a kulometů. Místo obvyklé střelby je však vítala táhlá a tklivá dumka Slávnoje more, svjaščennyj Bajkal...; pěly ji krasavice v krojích, před nimi dívka s chlebem i solí, vedle ní gubernátor, čerstvě vytažený z kobky, kde si ho uprchlí rudí šetřili pro popravu. Byla to hvězdná hodina legií před zbytkem magistrály, volném až po Vladivostok. Protáhla se na celý týden. Pak přišla otřesná kocovina.

Obava Hřebena se bohužel naplnila vrchovatě. Bratři, kteří završili ten zázrak za cenu mnoha padlých i zmrzačených a ročního strádání, se skutečně utrhli ze řetězu. Množily se hlášky o drobných případech rabuňku i násilí proti místním občanům, chránícím své ženy. Rotmistři rezignovali. A Jan poctivě podepisoval Hřebenovy depeše hlavnímu štábu, trčícímu dosud tisíc kilometrů za nimi. Nadporučíkova píle byla

odměněna. Vrchní velitelství usoudilo, že musí Janovi ulehčit. Měl se věnovat plánování postupu a zástupci zcela přenechat vymáhání pořádku ve městě i zludračeném předvoji. Osmělený Hřeben začal pilně trestat. Největší zlotřilci putovali do vězeňského vagonu bez kamínek, s tureckým záchodem bez sedátka a sníženou menáží. Malé ryby také ryby! Ale políčeno měl na velrybu. Tož líčil, čekal a dočkal se.

Irkutsk měl už vlastní milici, která pročesávala město, aby si bývalý gubernátor a nyní ataman zchladil žáhu na Rudých, ale i na rovněž potřených bělogvardějcích admirála Kolčaka, kteří se tu předtím střídali; s nalezenými nedělali žádné cavyky, na místě je odpráskli. Šťára odhalila i vážně raněného rudoarmějce, jehož při kvapném ústupu skryli u příznivců; měl dokonce v kazajce zašitou bumážku, že je politruk, „politíčeskij rukovodítěl", bolševický zástupce komandanta! Takové ubíjeli pažbami, ale od tohoto dali ruce pryč: byl zběh z České družiny. Když Hřeben spatřil jeho doklad, byl ohromen: nesl totéž příjmení jako nesnesitelný kapitán a stejné písmeno J u křestního jména věštilo, že šťastný nálezce vyhrál terno. Když se vzpamatoval z úžasu, vmžiku vymyslel past. Zběha ponechal v dosavadní vazbě a případ předložil nejbližší poradě štábu. Jméno si ponechal v hlavě, než kauzu popsal, a zeptal se – Jak jednat, bratře kapitáne? Bylo nepsaným rozkazem, že

přeběhlíky k nepříteli bez výjimek a právních tahanic nutno prohlásit za velezrádce a ihned popravit před jednotkou. Bylo taktéž zvykem mlčky kývnout a vydat viníka smrti. Když to tak proběhlo i zde, Hřeben připomněl, že nepsané regule zmocňují velitele, aby vybral střelce, zavelel k salvě čety dobrovolců a nato provedl z humanitních důvodů povinný gnadenšus, ránu z milosti do týla. Až když se štáb rozešel k přípravě exekuce, srazil paty a v pozoru podal Janovi Jindřichův doklad.

Jan hleděl na vousem zarostlou, ale nepochybně známou tvář bez hnutí a beze slova. Hřeben vycítil, že živý obraz musí zrušit on. Stále s dlaněmi přitisknutými na švy rajtek ohlásil. – Myslím, že je to nešťastná shoda jmen, a nechtěl jsem před bratry... Jan se vzpamatoval. – Pohov, pane nadporučíku... nebylo třeba. Je to můj bratr... Pak opět zavládlo ticho. Tentokrát je ukončil sám. – Neproviním se lží, oznamte to, komu uznáte za vhodné. Ještě něco? Hřeben byl zcela vyveden z konceptu. Dostal ze sebe pouze – A rozsudek...? – Bude ovšem vykonán. Kde je delikvent? Nadále v pozoru, ale vyšinut na duchu, hlásil. – V gubernském vězení... – Ať ho jejich stráž přivede nejdřív ke mně, než provedeme převzetí, chci ho identifikovat. Odchod! Jan uložil svému pobočníkovi, aby ho nerušil, dokud vězně nepřivedou, a snažil se poručit vlastnímu mozku, aby ho nezavalil vlnou

vzpomínek ani předtuch. Podle světla muselo dávno přejít poledne a jas začal ustupovat, když mu oznámili příchod komanda. Jan nabídl Hřebenovi židli a do pracovny pustil jen čtyři ozbrojence s bodáky na puškách a odsouzence v rubášce, s rukama svázanýma za zády. Doprovod se poslušně ohlásil v místním nářečí. – Rozvažte ho! poručil tak, že se neodvážili odmítnout a s provazy rozpačitě odstoupili. Jan vstal a došel co nejblíž.

– Servus, bráško... – Servus, brácho... – Dlouho jsme se nepotkali, bráško... – Ale jo, brácho, akorát jsme se nezahlídli... – Prosím tě, kde? – Přece u Zborova. To už jsem sloužil u Rusů, brácho, a byl tam ten maglajz a brajgl... – To byl, to byl... – Víš něco o našich, brácho? – V šestnáctým byli v pořádku... – Tak snad jsou pořád... Viděl, že si Jindřich bezděky sahá na břicho. – Pořád bolí? – Ujde to... – Bráško, mně je to strašně líto, ale... – Já vím, brácho, i mně... – Ale co tě, proboha, táhlo k těm bolšánům...? – Ta písnička, brácho, ta Internacionála, víš, ona je pokračováním Ódy na radost, kam vepsal Goethův přítel Schiller, že všici lidé budou bratři. Mně už se náš svět hnusil, brácho, jestli přežiješ, vyřiď všem, že není zrada jít za hvězdou, která vede lidstvo do lepšího budoucna, chápeš mě? – Ach bože, bráško! Bratrům došla slova. Někdo zabušil na dveře. Jan se vrátil k ruštině – Peredajtě jevó nášim! Nadporučík Hřeben je spatřil

v objetí, ale neodvážil se zasáhnout. Oddělili se sami a otočili k sobě zády. Jan si šel sednout ke stolu a Hřeben už Jindřicha nedal spoutat.

Za delší chvíli, neboť nikdo z ešalonu úderníků se nehlásil sám a popravčí šestici musel určit los, se bratři znovu setkali v kolejišti před cihlovou zdí výtopny. Hřeben přečetl rozsudek, že viník je degradován a bude zastřelen. Pak chtěl Jindřichovi uvázat pásku, ale ten ji prudkým pohybem hlavy odmítl. Jan mu upřeně hleděl přímo do očí, když křikl ty tři povely – Zalícit! Zamířit! Pal! Jindřich se zhroutil. Jan k němu rychle přiklekl a střelil ho z nagantu do spánku. Potom zahřměla ještě jedna rána.

Nepovídka druhá

ZPÍVAJÍCÍ VYZVĚDAČKA

–

… ale spánek ne a ne se dostavit, myšlenky jí nedovolily semknout oční víčka, zrak se stále vpíjel do složitých ornamentů štuky, obepínající secesní lustřík. Když ji konečně začínala tížit únava tak, že oči začaly sjíždět po tapetách stěny k lůžku, ozvalo se tiché zaklepání. Strnula a uslyšela srdce, bušící na poplach. Proč se Ferenz vrací?? Do neslyšně otevřených dveří ložnice se vtlačilo několik postav, zručně ji zvedly zpod pokrývky a nesly k oknu, které už kdosi trhnutím otevřel dokořán… – Stop! zavelel režisér.

– Pro mě dobrá! hlásili současně zvukař i kameraman. – Pro mne skvělá! přešel režisér do němčiny, – ruku líbám, paní Johanno, a pěkné sny, my za svítání dotočíme už bez vás ten exteriér a večer je dotočná!

Reflektory, vypínané jeden po druhém, vracely městečko do spánku, z nějž je na dvě minuty probudilo natáčení filmu; herečku odvedli do sousedního pokoje k převleku a odlíčení, režisér zůstal na place se svým štábem. Technika odnášela reflektory

i praktikábly na korzo před hotelem, zatímco pan Heribert odvolával bojovou pohotovost protileteckých kanonů na okolních kopcích. Celý Karlsbad se opět ponořil do syté tmy bezměsíčné únorové noci sedmého roku války.

Daniel Holan, v oboru známý jako Dan, si film i napsal jako všechny předchozí, jimiž pražské studio Barrandov oblažovalo nejen publikum Protektorátu Böhmen und Mähren, ale i samotné Říše, jakož i Slovenska, Maďarska a dalších spojenců Osy Berlín – Řím – Tokio. Čeští odbojáři ho považovali za zvlášť ohebného kolaboranta, a jen zasvěcenci s obavou sledovali jeho obzvlášť riskantní hru: Psát jednu sladkobolnou limonádu za druhou, aby zachránil co nejvíc českých umělců před nasazením v rajchu, a současně nepodat ani prst Goebbelsově propagandě. Vysloužil si proto závist i nenávist české i německé strany pomyslné barikády.

Válka se nezadržitelně řítila ke konci dosud otevřenému, jelikož se množily Hitlerovy hrozby zázračnými zbraněmi; jejich děsivou předzvěstí byly střely V-zwei, ničící dnem i nocí Anglii. Dan Holan pevně věřil, že tahle limča, jak svým filmům říkal mezi přáteli, až ji dostříhá a ozvučí šlágry ze slavných operet, půjde po válce rovnou do pece pro zbytky negativů. Osvěžil slzopudnou legendu o špionce proti vlastní zemi, kterou umístil do Budapešti za časů monarchie –

a tudíž kam jinam než do věhlasného grandhotelu Gellért nad Dunajem, aby si desítky českých herců i hereček, jimž napsal středně velké role, užily pár dní v klidu a luxusu.

Říšská Filmkammer návrh ze své kolonie schválila se třemi výjimkami: snímek musel být natočen v sudetském Karlsbadu v grandhotelu Pupp, jenž sliboval podobné i levnější prostředí, titulní roli měla sehrát herečka z Říše a na produkci měl dohlížet pověřenec Komory. Tím se vzápětí ukázal být ztepilý padesátník v padnoucím černém obleku, jakýsi pan Heribert von Ritterberg, o němž Češi nepochybovali, že je von Gestapo.

Pokud šlo o hrdinku, Dan Holan si už před válkou všiml mladé herečky a zpěvačky z německého souboru městského divadla v československých lázních Karlovy Vary. Měla na to stát se hvězdou, a navíc prý rozuměla češtině, což mohlo podstatně ulehčit práci všem na place. Johanna Kamper svolení ihned obdržela.

Dan Holan si už dávno přišel jako artista, balancující pod kopulí stanu na laně bez záchranné sítě. O tom, že si většinu jeho vysokých příjmů rozebírají neznámé oběti nacistů prostřednictvím neznámých poslů, věděli jen jeho stálí věrní muži, kameraman, zvukař, vrchní osvětlovač a produkční z Barrandova, tedy svědci, kteří budou mít po převratu podobné

potíže jako on. Německým filmařům se jevil jako nežádoucí konkurent, jehož píle a talent jim ubírají marky z Filmfondu. Na tom křehoučkém ledu začal dokonce lovit i v sudetském rybníku, a právě se mohl pyšnit, že ušetřil deset dnů a uspořil spoustu peněz jako poukázku na svůj další film.

Když se teď vrátil do svého apartmá, jako vždy si nalil sklenku pravého rumu, jímž ho zásoboval Herr Heribert, jenž tak oceňoval hlavně jeho umění organizační. Sedě ve fotelu, hleděl každý podvečer na kolonádu při místní říčce, kde tak různě, jak jim dovolovala zranění, chodili, kulhali či hopkali na berlích vojáci všech zbraní i hodností. Přitom si promítal neviditelné záběry z uplynulých hodin. Uklízečky Puppu si zvykly a nestahovaly zatemňovací rolety, dokud to neučinil sám. Ani tentokrát je nespustil a upřeně hleděl do tmy barvy inkoustu, jako by z ní mohl vyčíst, co ho čeká, až natočí poslední záběr.

Figurína v kostýmu a s parukou hlavní představitelky, jež měla být za rozbřesku svržena z okna pokoje v druhém poschodí, byla odzkoušena, statisté vycvičeni a umístěny i všechny kamery, sledující pád loutky z různých úhlů, aby scéna mohla být natočena v jediném záběru. Dan Holan mohl tedy bilancovat práci tří měsíců, kterou si nepřál vidět na plátně kin, ale přesto neměla poškodit jeho pověst profesionála, kterou si chtěl uchovat „na potom“.

V Johanně Kamper se nezmýlil. V roli „špiónky v posteli“, jak svému příběhu říkal sám, se dokázala vystříhat četných úskalí, která hrozila skluzem do banality, plytké erotiky či melodramu. Celý spletitý děj, protkaný šanzony, probíhal v hotelu a ve staré Budapešti, kde Dan už předem natočil potřebné záběry, a teď mu dostatečně posloužily dobové budovy v Karlsbadu, jeho císařské lázně, secesní divadlo od Helmera a Fellnera, kteří stavěli scény od Labe po Dunaj, a především zas a znovu grandhotel Pupp i jeho přístavby, zejména slavnostní sál. Štáb rychle oželel dalekou metropoli, když mu lázeňské město nabídlo nikdy nezažité pohodlí. Nesměli je sice opouštět, protože dostali jen jednorázové vízum z Protektorátu do Sudet, ale zato žili v rajském klidu, přesvědčeni, že Spojenci nebudou utrácet za drahé bomby pro hnízdo mrzáků.

Večer co večer, pokud mu nepředcházel mimořádně perný den, mohl tedy Dan hovořit s filmovou Eržikou, která znala všechny jeho snímky a brzy se rozhodla řídit jeho radami. Pocítila, že tenhle nenáročný příběh by mohla proměnit v osobní triumf, půjde-li po uzounké pěšině, kterou ji vedl podél pastí i propastí. A Dana stále silněji ovládalo vědomí, že film, k němuž nechoval vážnost, může dík jím objevené hvězdě znamenat předehru ke skutečným dílům v blížícím se budoucnu.

K dlouhým rozhovorům si zvolili prostředí zdánlivě nevhodné: rozlehlou, až okny druhého patra uzavřenou halu, zvanou kupodivu Malá dvorana. Byl tu dlouhý bar, taneční parket a pódium pro tři hudebníky, houslistu, cellistu a pianistu, hrající převážně pomalé skladby, aby urychlili návrat tance schopných na bojiště. Barman rád rezervoval pro Dana, ale především pro zdejší oblíbenou primadonu, stolek v rohu, co nejdál od parketu. Stalo se párkrát, že ji někdo přišel požádat o tanec, což vždy mile odmítla. Proto ani Dana nenapadlo vyzvat ji.

Hovor se zprvu týkal jen její role. Protože začátkem prosince ještě dohrávala před smluvně zaručenou pauzou na filmování, byla to pro ni i doba, kdy se učila přechodu ze scény na kameru. Skončila neuvěřitelně pro ni i jejího režiséra. Halu obsadil turnus, odjíždějící ráno na různé fronty, a k hudebníkům se náhle vyšvihl obr v uniformě panzergrenadiera; zvučným basem zanotoval píseň z první světové.

Měl jsem v četě kamaráda,
věrnějšího nenajdeš,
při šturmech mi chránil záda,
s ním jsem přežil každou řež.

Vmžiku všichni muži na parketu opustili tanečnice a nakupili se u pódia.